

Jouko Voionmaa 1912–1991

Kansallismuseon rahakammion entinen intendentti, kanslianeuvos Jouko Voionmaa kuoli 18. maaliskuuta 1991 Helsingissä. Hän oli syntynyt Helsingissä 19. syyskuuta 1912.

Voionmaa aloitti uransa arkeologina, mutta varsinaisen päivätyönsä hän suoritti rahakammiossa. Hänestä tuli museomies osittain perhetaustan takia: hän oli Väinö Voionmaan poika ja Olai Wallinin pojanpoika. Axel Olai Heikel oli hänen isänsä serkku.

Päästyään 1931 ylioppilaaksi Helsingin suomalaisesta normaalilyseosta Voionmaa suoritti ensin asevelvollisuutensa merivoimissa. Yksi hänen vanhemmista veljistään palveli upseerina Suomen Joutsenella, ja Joukolle järjestyi mahdollisuus olla mukana sen maailmanympäripurjehduksella 1932–33. Hän toimi sittemmin sotien aikana yhteysupseerina Virossa ja sai 1944 kapteeniluutnantin arvon. Häivähdys entisai-kojen upseerielämään liittyvästä huolettomuudesta säilyi hänessä elämän loppuun saakka.

Helsingin yliopistossa Voionmaa opiskeli arkeologiaa ja sivuaineina kansatiedettä, historiaa ja kansanrunoudentutkimusta. Hän valmistui filosofian kandidaatiksi 1938 ja suoritti kolme vuotta myöhemmin vielä approbaturin itämaisissa kielissä. Tämä arvosana liittyi hänen virkaansa rahakammiossa, sillä tuohon aikaan noudatettiin vielä perinnettä, että rahakammion hoitajan oli oltava perehtynyt joko klassiseen tai itämaiseen filologiaan.

Hän tähtäsi arkeologin uralle ja työskenteli jo vuodesta 1935 alkaen muinaistieteellisen toimikunnan esihistoriallisessa osastossa aina kun viransijaisuuksia tarjoutui. Hänen jatko-opintojensa aiheena olivat muinaislinnat, joita myös hänen ensimmäinen arkeologinen julkaisunsa (*SM* 1938) käsittelee. Erityisesti häntä kiinnosti Hämeen esihistoria. Hänen perheellään oli tähän maakuntaan monia siteitä, ja vanhempi Voionmaa valmisteli juuri näihin aikoihin teostaan *Hämäläinen eräkausi*, jonka Jouko Sittemmin (1947) toimitti painoon. »Yhdessä tehtiin kesäisin retkiä Hämeeseen Joukon ajamalla sivuvaunullisella moottoripyörällä tutkimaan eräreitettä ja vanhoja kyliä, etsimään muinaislinnoja, keräämään paikannimiä jne.», kertoo Aimo Halila Väinö Voionmaan elämäkerrassa (1969).

A. M. Tallgrenin juhla kirjassa 1945 julkaistu artikkeli »Muinaisen Etelä-Hämeen puolustuksen tiedoitusjärjestelmästä» (*SMYA XLV*) jäi Jouko Voionmaan ainoaksi yleisluonteiseksi kirjoitukseksi tästä aiheesta. Hän tutki linnavuoria apurahojen turvin 1950-luvun alkuun asti ja kaivoi Hollolan Kapatuosianmäellä ja Ilomantsin Havukkakalliolla vielä 1960-luvulla, mutta jo kauan tätä ennen hänen varsinaiseksi alakseen oli tullut numismatiikka ja erityisesti mitalitaide.

Rahakammioon oli 1920 perustettu intendentinvirka, jonka ensimmäiset haltijat olivat C. A. Nordman ja Helmer Salmo. Vuonna 1938 rahakammion hoitajaksi oli tullut Esa Kahila, joka kaatui talvisodassa vuoden 1940 alussa. Samoihin aikoihin kaatui dosentti Gunnar Mickwitz, joka yliopiston kirjastonhoitajan Lauri O. Tudeerin ohella oli maan ainoa numismatiikkaan akateemisesti perehtynyt henkilö.

Voionmaa oli vuonna 1940 samassa tilanteessa kuin C. A. Nordman 1920: rahakammiossa oli avoinna työtä tarvitsevalle arkeologille sopiva paikka, jonka saattoi ansaita osoittamalla pätevyytensä julkaisulla. Hänet otettiin harjoittelijaksi, ja seuraavan vuoden alusta alkaen hän oli intendentti, vuodesta 1945 vakinaisesti. Hän julkaisi tässä yhteydessä kaksi artikkelia keskiajan rahalöydöistä. Ensimmäisen aiheena oli ahvenanmaalainen Getan aarre (*FM* 1941), toinen käsittelee Viipurin Uusiportin liiviläistä rahalöytöä (*SMYA XLVI*: 2). Hän pysyi rahakammion intendenttinä eläkkeelle siirtymiseensä saakka, toimien vuoden 1975 lopussa muutamia kausia kansallismuseon vt. johtajana.

Rahakammio oli vain näennäisesti järjestyksessä Voionmaan tullessa sen intendentiksi. Sen peruskokoelman muodosti yliopiston laaja kokoelma, jonka systemaattisen kartuttamisen oli aloittanut H. G. Porthan. Koko 1800-luvun ajan oli tätä kokoelmaa hoitanut sivutoimisesti tehtävään nimitetty professori, joka yleensä oli ollut numismatiikkaa melko vähän tunteva latinisti tai orientalisti. Vasta kansallismuseossa yliopiston kokoelma sai 1920 kokopäivätoimisen hoitajan, jonka velvollisuuksiin kuitenkin luonnollisesti kuului myös huolehtia museon omasta sekä vuodesta 1925 alkaen Antellin raha- ja mitalikokoelmasta. Voionmaan tullessa intendentiksi oli näiden kokoelmien hallitseminen muodostunut jo ylivoimaiseksi tehtäväksi yhdelle miehelle.

Hän jatkoi Nordmanin ja Salmon aloittamaa inventointia mutta ei koskaan varsinaisesti luonut itselleen nimeä numismatiikan tutkijana. Sen sijaan hänen nimensä liittyy monin tavoin maamme mitalitaitteen historiaan sotien jälkeisenä aikana. Vuonna 1964 hän julkaisi puolisonsa Liisa Voionmaan kanssa teoksen *Suomen mitalitaidetta*, ja seuraavana vuonna hän oli mukana perustamassa Suomen Mitalitaitteen Kilttaa, jonka yleissihteerinä hän toimi 1965—83. Lisäksi hän hoiti luottamustehtäviä mm. Suomen Numismaattisessa Yhdistyksessä (sihteerinä 1945—72, puheenjohtajana 1973—76) ja Suomen Kotiseutuliitossa (toiminnanjohtajana 1951—52). Hän oli myös

Mannerheim-museon intendentti 1955—57 ja Antellin valtuuskunnan sihteeri 1950—74. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen kirjeenvaihtajajäseneksi hänet valittiin 1972.

Luonteeltaan Voionmaa oli avulias ja seurallinen. Suhteiden luominen yleisöön ja erityisesti numismatiikan ja mitalitaiteen harrastajiin oli hänen aikanaan rahakamion toiminnassa keskeisellä sijalla.

Tuukka Talvio